ЗБАЛАНСОВАНО ПРЕДСТАВЛЯТИ ВСЮ НАУКОВУ СПІЛЬНОТУ

Виступ на слуханнях у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему: «Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи» 24 червня 2021 р.

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-16-4>

ЛУГОВИЙ

Володимир Іларіонович

доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член
(академік) НАПН України,
перший віце-президент
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У виступі наголошено на важливості діяльності Національного фонду досліджень України, представлено пропозиції НАПН України щодо вдосконалення законодавства та висловлено підтримку зусиллям Міністерства освіти і науки України щодо необхідності внесення відповідних змін і доповнень до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Звернуто увагу на законодавче впровадження протидії суб'єктивізму у прийнятті рішень шляхом введення квотування, згідно з яким третину складу Ідентифікаційного комітету, Наукового комітету та Наукової ради, мають гарантовано представляти вчені соціально-гуманітарних наук. Важливим у розподілі фінансування на грантові проекти є спрямування третини коштів на підтримку соціогуманітарних наук.

Ключові слова: Національний фонд досліджень України; соціогуманітарні дослідження; грантові проекти; квотний принцип.

Як показують дискусії і п'ятирічна практика застосування, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» потребує коректив, зокрема в частині діяльності **Національного фонду досліджень України**.

Національна академія педагогічних наук України надала відповідні пропозиції профільному Комітету.

НАПН України також у цілому підтримує намагання **Міністерства освіти і науки України** вдосконалити законодавство та підготовлені міністерством зміни та доповнення до закону. Вони сприятимуть більш збалансованому розвитку наукової і науково-технічної сфери. Звичайно, частина з них потребує обговорення на спеціально сформованій робочій групі та досягнення консенсусу.

Водночас зупинюся на законодавчому виправленні та запобіганні диспропорцій у ставленні до соціально-гуманітарних наук і відповідній їх підтримці на рівні управління та фінансування. Серед присутніх у залі засідань чимало тих, хто свого часу готував закон, але на практиці не все пішло так, як задумувалося.

Зокрема, мова йде про необхідність законодавчого впровадження протидії суб'єктивізму у прийнятті рішень, що фактично проявився, шляхом використання такого об'єктивного запобіжника, як квотний принцип у формуванні керівних органів та розподілі фінансування.

Поясню на прикладі конкретної ситуації.

Сформований без квотування Ідентифікаційний комітет з питань науки включає тільки вчених природничих наук і складається, як зазначалося, із 7 фізиків, одного біолога і одного математика. Мабуть, немає сумнівів, що ці люди можуть претендувати на нобелівські премії або медаль Філдса у разі математики. Але їх висока природничо-наукова кваліфікація мало що значить для соціально-гуманітарних наук.

Такий Ідентифікаційний комітет, зрозуміло, формуючи Науковий комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій, надав явну перевагу представникам природничо-технічних наук. Відтак не забезпечив законодавчу вимогу, що Науковий комітет має «збалансовано представляти всю наукову спільноту» (стаття 21 згаданого закону).

У свою чергу, Науковий комітет сформував Наукову раду Національного фонду досліджень України так, що у ній представники соціально-гуманітарних наук у явній меншості.

За результатами проведеного у 2020 р. Національним фондом конкурсу із усіх (218) проєктів-переможців проєкти із соціальних і гуманітарних наук за кількістю склали лише 17 %, а за фінансуванням — істотно менше.

Що пропонується?

Ввести квотування вищезгаданих формуючих і керівних органів, а саме: третину складу й Іденти-

фікаційного комітету, і Наукового комітету, і Наукової ради, мають гарантовано представляти вчені соціально-гуманітарних наук.

Так само у розподілі фінансування на грантові проєкти третину коштів необхідно спрямовувати на підтримку соціогуманітарних наук. Адже, відомо, що саме ці науки насамперед відповідають за розвиток головного чинника прогресу — людини, людського потенціалу, становлення ефективних суспільних відносин, від недосконалості яких українська нація потерпає.

Насамкінець зазначу, що у світовій практиці є досвід взагалі створення окремих фондів соціогуманітарних досліджень як вияву уваги і поваги до цих наук.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Верховна Рада України. (2021, 25 червня). *Проблеми і перспективи грантового фінансування Національним фондом досліджень України обговорено на слуханнях у Комітеті з питань освіти, науки та інновацій*. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/210909.html
- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». (2015, 26 листопада). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
- Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. (2021, 24 червня). *Комітет з питань освіти, науки та інновацій 24 червня 2021 року провів комітетські слухання на тему: «Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи»*. http://kno.rada.gov.ua/news/Robota_Kom/Parl_Kom_slukh/Kom_slukh/IX_skl/75704.html
- Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. (2021, 24 червня). *Комітетські слухання: «Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи»* [Відео]. Facebook. <https://www.facebook.com/111988616871201/videos/1166901483801222>
- Національний фонд досліджень України. (2021, 24 червня). *Національному фонду досліджень бути! І бути незалежним!* <https://nrfu.org.ua/news/nacziionalnomu-fondu-doslidzhen-buty-i-but-nezalezhnym/>

TO REPRESENT THE WHOLE SCIENTIFIC COMMUNITY IN A BALANCED WAY

Report at the hearings in the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Education, Science and Innovations entitled “The First Year of Grant Funding by the National Research Foundation of Ukraine: Problems and Prospects”, June 24, 2021

Volodymyr Lugovyi

DSc in Education, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, First Vice-President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The report stressed the importance of the National Research Foundation of Ukraine activities; the National Academy of Educational Sciences of Ukraine proposals to improve legislation are presented; the support for the Ministry of Education and Sciences of Ukraine efforts to make the appropriate amendments to the Law of Ukraine “On Scientific and Scientific and Technical Activities” are expressed. Attention is paid to the legislative implementation of subjectivism counterbalances in decision making by introducing quotas, according to which the third part of the Identification and Scientific Committees of the National Council for the Development of Science and Technology, and Scientific Council of the National Research Foundation of Ukraine should be represented by researchers in the Social Sciences and Humanities. Important in the distribution of funding for grant projects is directing the third part of funds to support the Social Sciences and Humanities.*

Keywords: *National Research Foundation of Ukraine; Social Sciences and Humanities; grant projects; quota principle.*

Дата публікації: 30 червня 2021 р.